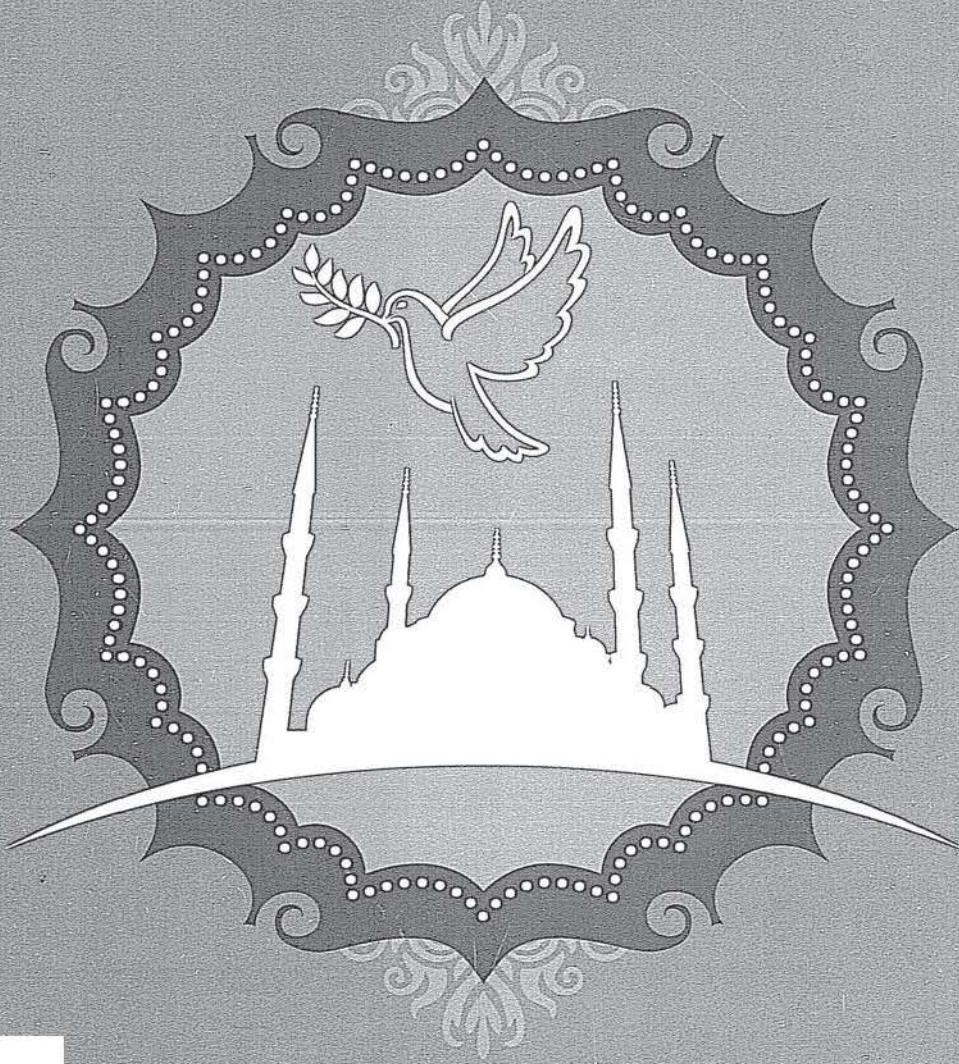

TOPLUMSAL BARIŞA KATKISI AÇISINDAN CAMİ ve DİN GÖREVLİLERİ

V. ULUSAL DİN GÖREVLİLERİ SEMPOZYUM BİLDİRİLERİ
(9-10-11 Mayıs 2014 - Mardin)

II. BÖLÜM

YAKIN TARİHİMİZDEN ÖRNEK ŞAHSİYETLER

3) OFLU MEHMET RÜŞTÜ AŞIKKUTLU HOCA'NIN (1901-1980) DİN GÖREVLİSİ OLARAK ÖRNEKLİĞİ

Mehmet GÜNAYDIN⁹⁴

Giriş

Müslüman bir toplumda örnek alınacak şahsiyetlerin başında Hz. Peygamber ve onun ashabı olduğu şüphesizdir. Nitekim din eğitiminde de büyük çoğunlukla örnek ahlaki davranışlar asrısaaadette yaşanan kesitlerden seçilir. Bunu elbette normal karşılamak gerekir. Ancak buradan hareketle acaba İslam dini sadece asrısaaadette yaşanıp günümüzde yaşanması zor olan bir din midir ki, içinde yaşadığımız toplumda gerek vefat etmiş gerekse halen hayatta olan zatlara göstererek; işte "iyi Müslüman", "değer üreten şahsiyet" dememiz mümkün değil midir? diye kendimize sormadan edemiyoruz.

Bu bağlamda Trabzon İli Of kazası Uğurlu beldesinden Kıraat âlimi olarak bilinen merhum Mehmet Rüştü Aşıkkutlu Hoca örnek gösterilebilecek nadir şahsiyetlerden birisidir. Tebliğimizde, Aşıkkutlu'nun hayatı hakkında bilgi verilerek "model şahsiyet" olarak uygulamaları örneklendirilerek günümüz din görevlilerinin dikkatlerine sunulacaktır.

Hayatı

Son devir Kıraat âlimi Mehmet Rüştü Aşıkkutlu, 1317/1901 yılında Trabzon'un Of kazasına bağlı eski ismiyle Çıfaruksa, yeni adıyla Uğurlu Beldesi'nin Gündoğdu Mahallesi'nde dünyaya geldi. Babasının adı Ahmet Cemalettin, annesi ise Hanife'dir. İlköğrenimini bitirdikten sonra hıfzını ve Arapça tahsilini yörenin tanınmış âlimlerinden yapmıştır. Daha sonra İstanbul'a giderek kıraat ilimlerini tahsil etmiştir.

1930'lu yılların başında itibaren köyünün Merkez Camii'nde imamlık yapmaya başlamıştır. 1936 yılında fahrî olarak köyünde resmi Kur'an kursu açmaya muvaffak olmuş, bu görevini yürütürken 1941 yılında Of merkez vaizliğine atanmıştır. 1974 yılına kadar imamlık, vaizlik ve Kur'an Kursu öğreticiliği yaptı. Resmi olarak 1976 yılında vaizlikten emekli olmuştur. Diyanet İşleri Başkanlığı'nca düzenlenen ilk kıraat ihtisas kursu'nu 1968 yılında Uğurlu'da gerçekleştirdi. 1974-1979 yılları arasında Ankara ve İstanbul Haseki Eğitim Merkezi'nde Diyanet İşleri Başkanlığı'nca açılan hizmet içi eğitim kurslarında Aşere, Takrib, Tayyibe gibi kıraat ilimlerini

⁹⁴ Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü Din Eğitimi Anabilim Dalı.

okuttu. İki binin üzerinde öğrenci yetiştirmiştir. Aşıkkutlu, 28 Ağustos 1980 yılında rahatsızlığı nedeniyle tedavi için Trabzon'dan İstanbul'a giderken uçakta vefat etmiş ve doğduğu yer olan Of'un Uğurlu Beldesi'nde 30 Ağustos 1980 tarihinde Merkez Camii yanında defnedilmiştir.⁹⁵

Tahsil hayatı

Trabzon'un Of kazası gerek Omsalı ve gerekse Türkiye Cumhuriyetinin kurulmasında sonra din eğitim-öğretiminde önemli ağırlığı olan taşradaki ilim merkezlerinden. 1914 yılı Şeyhülislamlık kayıtlarına göre Of'ta aktif 69 medrese vardı ve bunların en güçlüsü Uğurlu'daydı.

Mehmet Rüştü Aşıkkutlu ilk tahsilini, Sultanî mezunu ve maarife 40 yıl hizmet eden babası muallim Ahmet Cemalettin'den yaptı. Hafızlığı köyünün hocalarından Hafız Tahir Efendi'den ikmal ettiğinde henüz on üç yaşındaydı. Daha sonra köyün hocası olan Müderris Bakkalzade İsmail Efendi'den Arapça dersi okumağa başladı. Feraiz ilmini de İsmail Efendi'den öğrendi. Arapça tahsilini yedi yılını yaz ve kış aralıksız devam ederek Tahir Efendi Çalıkzade'den, son iki yılını da İstanbul Dersiamlarından Dursun Nuri Feyzi Güven'den tamamladı. Dar'ul Hilafe Medreseleri programları ıslah edilerek bu programlar gereğince tedrisat yapmalarına resmen müsaade edilen medreselerin dördüncü sınıfına imtihanla kaydoldu. Altıncı sınıfına devam ederken medreseler kapatıldı(1924).Bundan sonra bir müddet daha yukarıda adı geçen Dursun Nuri Feyzi Güven'den özel olarak Maâni, Akaid, Usul-i Fıkıh, Tefsir gibi dersler okudu.⁹⁶

Aşıkkutlu Hoca, o devirde bölgede ilmi seviyesi yeterli Kur'an tâlimi ve kıraat hocası bulunmadığından İstanbul'a gitmiş ve İstanbul'un reisu'l-kurrâsı Serezli Hacı Hafız Ahmet Şükrü Efendi'den tâlim, Kur'an ve Kıraat-ı Aşere derslerini almaya başlamıştır. Onun vefatından sonra yeğeni Hafız İsmail Hakkı Bayrı' dan kıraatı tamamlamış ve icazetnamesini ondan almıştır. Varnalizade Hafız Ahmet Hamdi'den İbnü'l Cezeri'nin Tayyibet'ün-Neşr'ini okumuş, okuduğu derslerin imtihanlarını vererek aldığı icazetname ile silsile-i hafızâna dâhil olmuştur. Görüleceği üzere Aşıkkutlu Hoca Arabî ilimler hem de kıraat ilimlerinde gerekli öğrenimi görerek bu sahalarda icazetname almıştır.

İlmi Kişiliği

⁹⁵ Aşıkkutlu, Emin, "Son Devir Kıraat Âlimi Mehmet Rüştü Aşıkkutlu", *DİA*, 4, İstanbul, 1992,6; Günaydın, Mehmet, *Karadeniz Güneşi Reîsü'l-Kurra Mehmet Rüştü Aşıkkutlu'nun Hayatı ve Din Eğitime Katkıları*, Selçuk Ofset Matbaası, Kahramanmaraş, 2004, 28-30.

⁹⁶ Bkz. Günaydın, Mehmet, *a.g.e.* 30 vd.

'Aşikkutlu Hoca hayatı boyunca öğrenen ve öğreten bir konumu vardı. Kendileri bu durumu, "altı yaşından beri okurum, okuturum" diye ifade ederdi. Hayatı boyunca devam eden bu süreçte sadece öğretme ve öğrenme ile yetinmemiş, mesleğinin özel ve genel alanlarında sürekli inceleme ve araştırma yaparak kendisini geliştirmiş ve ciddi bir "müellif ilim adamı" hüviyeti ortaya koymuştur. Onun her bir dersi sadece kuru bilgi aktarmaktan ibaret olmayıp, aksine karşılıklı bir mütaala ve müzakere halinde geçerdi. Aktif bir metotla kendisi ve öğrenciyi motive ederek zihnen derse odaklaştırırdı. Bu itibarla pek çok soruyla karşılaşırđı. Cevabını bildiklerini açıklar, ancak cevabından emin olmadığı hususlar varsa araştırır, not eder ve bu notlara aldığı kaynakları da eklemeyi ihmal etmezdi. Kendisine sorulan veya düşündüğü ilmî veya fikhî meselelerle ilgili çözüm bulmada kaynak taraması yapardı. İlmi çalışmalarını görev, ders, misafir vb. meşgalelerden fırsat buldukça ve genellikle geceleyin zaman zaman sabahlara kadar süren çalışmalarla ortaya koymuştur.

Aşikkutlu Hoca, ilk müstakil ve sistematik telif çalışmasını 1934 yılında gerçekleştirmiştir. Bu tarihten itibaren başta ihtisas alanı olan Kıraat ilmi olmak üzere, muhtelif dini ilimlerle ilgili birikimini irili-ufaklı eserlerde bir araya getirmede büyük ölçüde başarılı olmuştur.'

Eserleri:

- 1- Aşere Kaideleri
- 2- Takrib Kaideleri
- 3- Cezeri Mukaddimesi'nin Tercüme ve Şerhi
- 4- Hâşiyeli Tayyibe
- 5- Tayyibe Şerhi ve Hâşiyesi
- 6- Tayyibe'nin Elfaz Manası
- 7- Vakf-ı Hamza ve Hişam Risalesi
- 8- Ferâiz Risalesi
- 9- Hac Risalesi

Eserleri basılmamış olup, evindeki kütüphanede bulunmaktadır.⁹⁷

⁹⁷ Aşikkutlu, "Mehmet Rüştü Aşikkutlu, (Hayatı, Şahsî ve İlmi Kişiliği)", *Kur'an ve Kıraati Sempozyumları Kitabı*, Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fak. Yay., Adapazarı, 2006.141-144. Emin Aşikkutlu'nun düşüncelerine katıldığımız için makalesinden iktibas ettik. Ayrıca bkz. Günaydın, Mehmet, *a.g.e.*, 36-37.

İlmi bakış açısına örnek olması açısından Aşikkutlu Hoca'nın kelâmî konu olan küllî ve cüz'î iradeye bakışı oldukça dikkat çekicidir. Kendileri, meslektaşları olan Mehmet Rüştü Günaydın Hoca⁹⁸ ile sık sık mektup teatisinde bulunmaktadır. Bu itibarla değişik konular gündeme gelmekte ve mektubun sınırları içerisinde özlü bir şekilde tartışılmaktadır. Anlaşıldığı üzere Rüştü Hoca bazı nedenlerden dolayı senelerce memleketi olan Of'a gelmemiştir. Aşikkutlu ise köye gelmesi konusunda ısrarcı olmaktadır. Herhalde Rüştü Hoca, değişik bahanelerle kendini haklı çıkarmaya çalışmakta ve gerekçelerini takdir-i ilahiyeye bağlamaktadır. Aşikkutlu Hoca'nın yazdığı cevabi mektubu yorumluyoruz:

24-4-944

Çifaruksa'dan

Muhterem Kardeşim Mehmet Rüştü Efendi

Zenginliğiniz, fakirliğiniz fıkrasına gelince bu hususta bir bilgim yoktur. Yalnız kimseye ki borcunuz yoktur, değil yedi senede bir, iki senede hatta her senede bir bile mezuniyete elverişli bir zamanda bir ay kadar olsun gelebilirdiniz. Bu hususta iradenizin hiçbir hükmü olmadığına karar verdim. Kuldaki irade-i cüziyeyi aslından kaldırmış olacağım. **(İrade-i külliye de kuldadır cüziye de)** Bunların her ikisinin hâliki Hak Teala'dır. Ben böyle biliyorum. İkimizden birimizin bu hususta az bir hatası olacaktır. Kul, bir işi yapmak ile yapmamak beyinde salih bir iradeye malik olması irade-i külliye, bu işlerden bir tarafını tercihe karar vermesi teşebbüsü irade-i cüziyedir. Evet, kul çok defalar bir şeyi murat eder ve teşebbüs eder de husule gelmez. Bu da Cenab-ı Hakk'ın muradı taalluk etmediğindendir. Bunu bilmem mi? Yalnız ne düşünüyorum bilir misiniz? Bütün Allah'ın emirleri bir cihetten o emir olan işlere iradenizi sarf ediniz demek mahiyetindedir. Menhi olan şeylerden sakınmak ta böyle; biz şimdi yapılması lazım gelen şeyleri yapmaz veya yapılmaması lazım gelenleri yaparsak muradı ilahi böyle idi diyelim. Fakat bizim irad-i cüziyemiz de bu işte hiç dahli yoktur diyebileceğimizi şayet dersek bize daha azap etmemesi lazımdır. Azap da bize zulm iktifa edecek. Evet, bu işlerin altından çıkılmaz. Ben şöyle bir hulasa edeceğim. Muradı ilahi bir, emri ilahi iki. Kul muradı ilahinin haricine çıkamaz. Fakat muradı ilahiyeyi de tahsil ile memur değil, ancak emri

⁹⁸Trabzon'un Dernekpazarı ilçesi Güney Mahallesi'nden olan Mehmet Rüştü Günaydın (1889-1969), medrese tahsilinden sonra 1914 yılında orduya katılmıştır. Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'nda subay olarak görev yapmış olup, Şark cephesindeki pek çok muharebelere katılmış ve 1923 yılında terhis olmuştur. 1928-1963 yılları arasında Samsun'un Bafra ve Alaçam ilçelerinde imamlık yapmıştır.

ilahiyyeyi tahsil ile memurdur. Biz emre bakâlim muradı ne olursa olsun. Binaen aleyh sen bir aralık mêmlekete ya gel görüşelim. Cenab-ı Allah seni zorla geri çevirmez inşallah. Az dur yine git. Hem işin daha iyi rastlar.

Mehmet-Rüştü Aşıkkutlu⁹⁹

Aşıkkutlu Hoca'nın Akaid ilmine de özel ilgisi olduğunu anlıyoruz. Zira Nesefi'nin Akaid şerhini tercüme etmeye başladığı ancak bazı nedenlerden ötürü tamamlayamamıştır. Bununla birlikte esas görevi olan hafız yetiştirmenin haricinde isteyen öğrencilerine Arabî ilimleri de okuttuğunu belirtmek isteriz.

Atatürk'ten Kur'an Kursu Açma İznini Alması

Aşıkkutlu, 1930 yılında tahsil hayatını İstanbul'da noktalayarak memleketi olan Of'un Uğurlu köyüne döner. Köyünde fahrî imamlık görevini yürütenin yanında Kur'an okutmaya başlar. Ancak devrin gereği din eğitim-öğretimine sınırlama getirildiğinden dolayı yaptığı Kur'an öğreticiliğinin yürümeyeceğini anlar. Atatürk'ün Trabzon'a gelişlerini fırsat bilerek görüşme imkânı bulur. Emekli İlköğretim Müfettişi Mehmet Altunbaş'ın konu ile ilgili anlattıklarını burada aktarmak isteriz:

"Aşıkkutlu Hoca'nın iki kere misafiri oldum, bir gece de baba ocağımız Bölümlü'de¹⁰⁰ bizim konduğumuz oldu. Kendisinden dinlemiştim, şöyle anlatmıştı:

-Atatürk Trabzon'a geldiklerinde ziyaretine gittim, beni kabul ettiler. Başımda şapka vardı."

Mısır kıraati üzerinde hafızlara usulünce en güzel Kur'an okumada ihtisas eğitimi yaptıran bir din hocasıyım. Bu işime devam edebilir miyim? dediğimde:

-“Şu Mısır kıraatı ile biraz Kur'an oku da dinleyeyim” buyurdular. Ben de okudum.

-“Sen işine devam et” diye buyurdular.

İşte Aşıkkutlu'nun Kur'an kıraat tâlimi Cumhuriyet döneminde kesintisiz devam etmiştir.”¹⁰¹

⁹⁹ Günaydın, Mehmet, “Re'îs'ül-Kurrâ Mehmet Rüştü Aşıkkutlu'nun Kur'an Öğretimine Katkıları ve Dini Görüşleri”, KSÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 11, Ocak-Haziran-2008, 121-154.

¹⁰⁰ Of'un beldesi. Eski adıyla Zisino.

Bir diğerk rivayet şöyledir: Aşıkkutlu, şifahi izinle açmaya muvaffak olduğı Kur'an Kursu'nda öğrenci okutmaya başlar. Ramazan aylarında tedrisata ara verir, Samsun'un Bafra ilçesine giderdi. Beraberinde götürdüğü talebesi Mahmut Sarica mukabele okur, kendisi de Çarşı Cami'inde Teravîh namazı kıldırırdı. 1936 yılının Ramazan ayının sonunda öğrencisini vapura bindirerek Trabzon'a gönderir, kendileri dostluk kurduğu avukat veya hâkim arkadaşından aldığı mektupla Ankara'ya gider. Avukatın Ankara'da bulunan profesör arkadaşıyla birlikte dönemin Diyanet İşleri Başkanı Rıfat Börekçi'ye çıkarlar. Aşıkkutlu'nun maksadı şifahi olarak aldığı Kur'an Kursu iznini resmîyete dönüştürmektir. Başkanın makamına çıktıklarında kendilerini tanıtır ve konuyu açar. Başkan Börekçi, ödenek yokluğu, parasızlık nedeniyle resmî Kur'an Kursu açma yoluna gidemeyeceklerini ifade eder. Profesör olan şahıs araya girerek Aşıkkutlu'ya sormadan 'para olsa iyi olurdu, ama fahrî olsa da olur' sözleri Başkan'ın resmî izin vermesine vesile olur. Daha sonra Müşavere Kurulu'nda bulunan Ahmet Hamdi Akseki'ye uğrarlar. Durumu anlattıklarında Akseki verilen izinden dolayı hayretini gizleyemez. 1941 yılında bizzat Akseki, Aşıkkutlu'nun Of merkez vaizliğine atanmasına vesile olur. Böylece 1937 yılında Uğurlu Kur'an Kursu resmî olarak hizmete açılır. İzin almadan önce gayri resmî tedrisata devam ettiği için 1937 Mayıs ayında sekiz öğrenci ezberden, üç öğrenci de hafız olmadan bitirdiler. O dönemde bu kursu açmaya nasıl muvaffak olduğunu sorduğumuz kimseler bunun, "Allah'ın takdiri ve bir lütfu olduğunu, ayrıca Aşıkkutlu'nun en önemli özelliklerinden birinin çok zeki ve ikna kabiliyetinin güçlü olmasının bunda etkili olduğunu" ifade etmeleri önemlidir.¹⁰²

Kur'an Kursu Faaliyetleri

Dönemin şartları içerisinde böyle bir müesseseyi hizmete açabilmek gerçekten takdire şayandır. Artık özellikle yörenin okumak isteyen insanları Uğurlu'ya gelmektedir. Zaten yörede O'nun gibi Kur'an'ı tâlim ve tecvid üzere okutabilecek bir kimse yok gibidir. En önemli problem, dışarıdan gelecek öğrencilerin yatacak yeri ve iâşesiydi. Bir diğerk önemli konu, gelen her on kişiden yaklaşık yedisinin hafız olmasıydı. Bunların tecvid kaidelerine göre okuyabilmeleri oldukça zordu. Zira yeni başlayacaklara bir metotla yol verebilirsiniz. Ancak, Kur'an'ı bir şekilde ezberleyip hafızaya yerleştirenlerin meharicini, bir diğerk ifade ile tecvid kurallarına uygun okuyabilmelerini sağlamak çok daha zordur. Bir haftada "Subhaneke"yi geçemeyenlere, on beş günde "Fatiha"yı okuyamayan çok sayıda öğrenciye rastlamak

¹⁰¹ Altunbaş, Mehmet, *Tahsil Aşkı*, Tarihsiz, ISBN: 978-605-60706-0-0.290.

Atatürk'ün 1930 yılında Trabzon'u ziyaret ettiği düşünüldüğünde bu rivayetin sağlıklı olduğu söylenebilir.

¹⁰² Bkz. Günaydın, Mehmet, a.g.e.38 vd.

mümkündü. Hafız olarak gelen, ancak tecvid üzere okuyamayan öğrencilerin eğitiminin zorluğunu Hoca şu misalle anlatırdı: 'Bunlar katlanmış bir kâğıda benzer. Önce kâğıdı açıp düzelteceksiniz. Ancak bu yeterli değildir. Bir de ters katlayacaksınız ki düzelmiş olsun.'

Uğurlu beldesinde Merkez Camii'nin haricinde sekiz adet daha cami vardır. Bir kısım öğrenciler dört-beş kişilik gruplar halinde bu mahalle camilerinin odalarında kalırlar, diğer öğrenciler de iki-üç kişilik gruplar halinde mahalle sakinlerinin evlerinde barınırlarmış. Eğitim ve öğretim yıllarca bu şekilde devam etmiştir. Burada şu soru sorulabilir: Acaba mahalle sakinleri bu çocukları nasıl barındırıyordu? Mahalle sakinleri bu fedakârlığı seve seve yapmışlar ve karşılığında hiçbir maddi talepte bulunmamışlardır. Sadece Allah rızasını kazanmak, öğrencilerin okuduğu Kur'an'ın sevabına ortak olmaktan başka gayeleri olmamıştır. Gelen öğrenciler **"ilim muhaciri, Uğurlu halkı da ilim ensarı"** idi. Aşıkkutlu'nun da ömür boyu sürdürdüğü bu faaliyetinden dolayı asla maddi bir beklenti içerisine girmemiştir. Ayrıca o, kendisini köylüye kabul ettirmişti. Yapmasını istediği bir iş konusunda hiç bir kimseden kendisine itiraz vaki olmamıştır. Saygınlığının çok yüksek olduğu konuştuğumuz herkesin ortak olarak dile getirdikleri bir husustur. Elbette ki onun bu özelliği sıkıntıların biraz olsun hafiflemesine vesile oluyordu. Yaklaşık 150-250. elli öğrencinin olduğu dönemlerin olduğu dile getirilmektedir. Dolayısıyla bu kolayca başarılabilecek bir durum değildir.

Bilindiği üzere İkinci Dünya Savaşı sırasında ülkemizde büyük bir kıtlık yaşanmıştır. Of bölgesi de bundan nasibini almıştır. Aşıkkutlu, o dönemde bazı öğrencilerini iâşeden dolayı evlerine göndermiş, ancak zeki olan bazı öğrencilerini göndermemiş, iâşelerini bizzat kendisi üstlenmişti. Öğrencilerinden biri anlatıyor: "Hocanın eviyle cami arası yaklaşık bir kilometreye yakın bir mesafeydi. Ben de öğle saatinde yemek almak için hocanın evine gittim. Bir komşuları benim eve girdiğimi görmüş, hemen peşimden gelmiş. Ekmek yeni pişmiş kokusu etrafa yayılmıştı. İçeri girer girmez Hocaya, "hafız, hafız –henüz hacca gitmemişti- benim evde çocuklar aç dururken sen mahalleden yemek çıkaramazsın" demiş. Aşıkkutlu hoca, elini şakağına koyarak düşünceye dalmış. Daha sonra hanımına seslenerek, "Ayşe, getir un çuvalını komşuya verelim" demiş. Hanımı verme taraftarı değildir. Zira yeteri kadar ekmeklik un yokmuş. Hanımına tekrar "getir torbayı" diye bağırmış. Hanımı torbayı getirmiş. Kalan unun yarısını bir tasa koyarak kadına vermiş. Kadın henüz yeni gitmişti ki, kapıyı birisi çalmış. Kapıyı açmışlar gelen kişi hocaya bir pusula vermiş. Pusula Taşhanpazarı'nda ki Mustafa Bayram adlı esnaftan gelmiş. Burada bir çuval unun var, emin bir kimseyle aldır. Unu Bafra'dan bir öğrencisinin gönderdiği ifade edilmiştir.

Aşıkkutlu hanımına, *“Ayşe, vermekte biraz zorlandın, bir çuval geldi. Zorlanmasaydın iki çuval gelecekti”* der.

Öğrencilere Karşı Tutumu

Okumak için gelen öğrenciyi sevgiyle karşılar, ilgi ve alaka gösterirdi. Yaşı küçük olanlara şeker ikram ederdi. Talebe bir ay müddetle deneme süresinden geçerdi. Eğer hafızlık yapabilecek kapasitesi varsa kalırdı. Şayet öğrencinin kapasitesi yoksa genellikle babasına mektup yazardı. Mektubunda, *“çocuğun burada okuyup başarılı olabilecek kapasitesi yok. Burada kalması onun için zaman kaybı ve gereksiz masraf olacak. Başka bir mesleğe verirsen daha uygun olur”* gibi nazik ifadelerle çocuğu babasına teslim ederdi.

Aşıkkutlu Hoca'nın kardeşi Kemalettin Aşıkkutlu şu bilgileri aktarıyor: *“Kur'an'a verdiği değer karşısında, kursa gelen talebeye son haddine kadar minnet ederdi. Talebenin hocasına yapması icap eden hürmeti, tam aksine kendisi talebeye yapardı. Onların her işi ile alakadar olurdu. Talebeyi dövmez ve ağır söz söylemezdi. Yumuşak bir eda ile telkin ve tavsiyede bulunurdu. Umudunu kestiği talebeyi kaydını silerek geri gönderirdi. Bu geri gönderme hadisesi o kadar dikkate şayandır ki gönderdiği talebelerden bir tanesi dahi okumakta muvaffak olamamıştır.”* Gönderdiği çocuklardan daha sonra okuyup hoca olan hiç bir kimseye rastlanmaması, Aşıkkutlu'nun insan psikolojisini ne kadar iyi bildiğinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Demek ki, eğitimcinin en önemli görevlerinden biri öğrencilerinin kabiliyet ve yeteneklerini öncelikle tespit edip o doğrultuda hareket etmektir. Günümüzde çocuğum illa hafız olsun diye ısrar eden veliler oluyor. Bazı görevli hocalar da velilerin bu istekleri doğrultusunda hareket ettiklerinden dolayı ileride çocukları çok olumsuz durumlara düşebiliyorlar. Dolayısıyla Aşıkkutlu Hoca'nın bu konudaki tavrı isabetli görünmektedir.

Ahmet Kiroğlu'ndan şunları dinledik:

Melek gibi bir insandı. Hiçbir talebeyi azarladığı görülmemiştir. Çok feyizli bir insandı. Herkes ondan istifade ederdi. Çok halis niyetle, Allah rızası için çalışırdı. Onun için Cenab-ı Hak ona her türlü kolaylığı nasip etmiştir. Bizler adeta yabani gibi idik. O bizi ehilleştirdi. Yani hem okuttu hem de terbiye etti. Bize: *“Sen çok iyisin, iyi hafız olacaksın”* diyerek kendisine ısıttı. Affedilemeyecek bir problem çıkaran öğrenciye: *“Sen şimdi git. Ben sana daha sonra haber gönderdiğim zaman gelirsın”* derdi ve bir daha gelmesi için haber göndermezdi. Zaten giden kişi bunu anlardı. O tür talebelere bile kötü söz söylemezdi.

Öğrencilere karşı âlicenap, merhametli, arkadaş gibi olma, hastalığıyla ilgilenme, doktora gönderdiği öğrencilerine iğne verilmişse iyi bir sıhhiye

olarak iğnelerini yapma, ders bittikten sonra hep birlikte ikram, yemek faslını devam ettirmesi onun vazgeçilmez özelliklerindendi.

Talebelerinden hocalık yapanlar zaman zaman kendisine sorarlardı: "Hocam biz dayak atmadan bu işi başaramıyoruz. Siz dayak atmadan nasıl yapıyorsunuz?" sorusuna şu cevabı vermiş: "Size gelen öğrenci babasının zoruyla geliyor. Hâlbuki bize gelen talebe kendi isteğiyle geliyor. Onun için problem olmuyor". Ancak hocamızın farklı bir karizmasının olduğunu belirtmek isteriz.

Abdurrahman Küçük bize şunları anlattı:

"1960'lı yıllarda Aşıkkutlu Hoca'dan okudum. Kendi evinde kalıyordum. Yemeği hep birlikte verdik. Yani bizimle birlikte sofraya oturur, ayrı sofraya kurdurmazdı. Perşembe günleri birlikte Of'a gider, yaptığı vaazı dinler ve tekrar Uğurlu'ya dönerdik.

Arkadaşlarımızdan namaz kılmayanlar olurdu. Bazı arkadaşlar namaz kılmayanları hocamıza şikâyet ederlerdi. Onlara şöyle derdi: 'Dokunmayın onlara, onlar kılarlar'. Çağırıp niye kılmıyorsunuz diye azarlama söz konusu olmazdı." Özellikle Kur'an Kursları ve İmam-Hatip Liselerinin pansiyonlarında görev yapıp çocukların namaz kılıp kılmadıklarının çetelesini tutanların kulakları çınlasın. Çocuk ve delikanlılık çağında olan öğrencileri namaza alıştıracağım diye baskı uygulayanların, dayak vuranların yaptıklarının iyi olduğunu zannederek çocukları ve gençleri dinden soğutmaya varan uygulamaları ibret vericidir. O yaşlarda olan çocuk ve gençlere sevdirerek benimsetmek var iken zorlamanın ne kadar anlamsız olduğu kendiliğinden ortaya çıkıyor.

Talebelerden çok zeki olup ancak yaramaz olanlar da vardı. Dursun Kemal Okutan bunlardan biriydi. Köylü bile onu hocaya şikâyet ederdi. Hatta onu göndermesini bile söylemişler. Ama o, "çocuk çok zeki, dersini muntazam yapıyor, bunu nasıl kaybederiz, çocuk biraz, yaramazlık yapacak" Böylece çocuğun okumasını sağlamış ve gözde talebesi olmuş.

Burada Din İşleri Yüksek Kurulu üyeliğinden emekli olan merhum Yakup İskender'in Aşıkkutlu Hoca ile ilgili bir hatırasını aktarmayı gerekli görüyoruz:

"Uğurlu/Çifaruksa'da okurken bazen izinli olarak köyümüze gelirdik. Dönüşümüzde ana-babamızdan ayrılırken, hocamızdan ayrıldığımızda hissettiğimiz teessür ve üzüntüyü o kadar duymazdık ve yine hocamıza kavuştuğumuzda duyduğumuz sevinci, ana ve babamıza kavuştuğumuz zaman o kadar hissetmezdik.

Bayburt'lu bir arkadaşımız vardı. Çift sürme zamanı geldiği için izin alıp köyüne gidecekti. Hocamız sabahleyin erkenden dershanede bulunamayacağından akşamleyin görüşüp "Allah'a ısmarladık" demek üzere dershaneye geldi. Durumu hocamıza aktardı, o da "peki" dedi. Arkadaşımız hocamıza: "Ben sabahleyin erken gideceğimden şimdiden Allah'a ısmarladık diyorum" dedi ve Hocanın elini öptü, daha sonra boynuna sarılarak hüngür hüngür ağlıyor ve bir türlü de ayrılamıyordu; bizleri de ağlattı.

Gerçekten hep onun yanında kalmak istiyor, ondan hiç ayrılmak istemiyorduk. Çünkü onun yanında insanın ne derdi oluyor, ne sıkıntısı, ne de tasası. Hocanın ardından yazdığım şiirde de belirttiğim gibi:

Yanında bir kimsenin olmayacaktı derdi

Mümkün değil katiyen onu hemen silerdi

Rabbimiz çok rahimdir, bir kapı açar derdi.

Mehmet Rüştü Aşıkkutlu ile ilgili bu görüşleri teyit eden ve kendisinin bir vesile ile kaleme aldığı mektubu burada dikkatlere sunmak istiyoruz. Söz konusu mektubu, öğrencisi Hafız İbrahim Günaydın'ın babası M. Rüştü Günaydın'a yazmıştır. Mektubun daha akıcı ve anlaşılması için bazı değişiklikler yaptık.

22.10.49

Faziletli Efendim

Esselamu aleyküm

...

Oğlunuz Hafız İbrahim yanınızda uzun bir müddet kaldı. Döndüğünde kendisine sordum. Baban seninle sohbet etti mi? Ne okuduğunu ve neler öğrendiğini sorup imtihan etti mi? "Hayır" diye cevap verdi. Başkalarıyla güzel sohbet ettiğinizi, ancak çocuklarınızla konuşma gibi bir âdetinizin olmadığını belirtti. Babanın çocuğuyla konuşmasının terbiyesini bozacağı gerekçesiyle böyle davrandığınızı dile getirdi. Bu tutumunuzu hiç beğenmedim. Çocukların neden yüz alıp almayacağını bilmeniz lazım. İbrahim okumak için yanıma geldiğinde henüz küçük yaştaydı. Ona darılmak bile darılmadım. Akran ve emsâlîm gibi konuşur, şaka ederdim. Bana karşı terbiyesini bozmadığı gibi hürmette de kusur etmiş değildir. Diğer oğlunuz Ali'yi az tanırım demektir. O senin terbiyende, İbrahim benim terbiyemde büyüdü. Ben yüz verdim diye ondan daha aşağı mı yetiştirdi? İbrahim, hastalığı sebebiyle yanınıza gelmişti. Birkaç ay kaldı. Siz doktora getirdiniz ve iyileşmesi için beklettiniz. Ancak onun canı sıkıldı ve memlekete gelmek istedi. Mademki öyle istedi 'haydi Allah hayırlı etsin. Hele bir memlekete git

de inşallah iyi olursun. Ama iyileşmezsen tekrar gelir daha büyük illerdeki doktorlara götürürüm' demediniz. Niçin yerinizden kalkıp dua yaparak yollamadınız. Kalbinizden çok da dua etseniz bile. Bunu vakarı muhafaza fikriyle yapıyorsanız, bu kadar fazla vakarı hoş görmüyorum. Bu işleri benden gizleyemezsiniz. Çünkü ahvalinizi ayrıntılı bir şekilde sordum. İşte tövbe-i nasuh bu işlere edeceksiniz.

Ayrıca çocukların okutulmalarına dair güya emek sarf etmişim diye kendime bir rütbe vermedim. Ancak Cenab-ı Hak'tan kabul etmesini temenni ederim. Daha kimsesiz daha hatırsızlara daha fazla emek ve yardım ettiğim kimseler de vardır. Yine Cenab-ı Hak kabul buyursun temenni ederim. Nerede kaldı ki zatı âliniz gibi faziletli bir kimseyi kendi yanıma yormak zahmetini tasavvur edemem! Bakınız size ne kadar kabahatler buldum. Siz de isterseniz bizim hâlimizi, biz gibi tetkik ederek kabahat listesini gönderiniz. Biz de tövbe-i nasuh ederiz. Şimdilik bu kadarla hatmediyorum.

Selam ve hürmetlerimi tekrar ederek hatmederim muhterem ağabey ve kardaşlık.

Mehmet Rüştü Aşıkkutlu

Bizdeki terbiye ve eğitim anlayışı korku üzerine kurulmuştur dersek abartı yapmış olmayız. Çocuk dediğin babasından, öğretmeninden korkacak, jandarma ve polisten korkacak,... Yoksa önünü alamazsınız anlayışı bu toplumun en önemli handikaplarından biri olarak görülmelidir. İşte Aşıkkutlu Hoca bu yanlışlığa işaret etmektedir. Zira Hafız İbrahim yirmi yaşlarına gelmiştir. Babası hala daha onunla konuşmayı vakarın bozulması olarak görmektedir. Açık söylememiz gerekirse biz de aynı terbiyevî anlayışla yetiştik ve bunun sıkıntılarını hala aşabilmiş değiliz. Aşıkkutlu Hoca, çocuklara uygulanan bu tür eğitim anlayışının yanlış olduğunu ve bu tutumu terk etmesi gerektiğini hatırlatmaktadır. Bunu "**tevbe-i nasuh**" tabiriyle dile getirmektedir. Yani bir daha yapmamak üzere pişmanlık duyması ve bu tutumunu terk etmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Aşıkkutlu Hoca, öğrencilerini akran ve emsali gibi muhatap alır ve onlara değer verirdi. Babalarından görmedikleri yakınlığı ve alakayı onlara gösterirdi. Çocuk ve gençler için en büyük değer budur. Öğrencileri de bunu bilir ve kendilerine karşı kusur işlememekte azami dikkat ederlerdi. Geleceğin toplumunun inşasında eğitimde korku kültürünü değil de sevgiye dayalı eğitim anlayışını geçerli kılabilirsek bu sayede sağlıklı ve güçlü olacağımıza inanıyoruz. Günümüzde korkuya dayalı eğitim-öğretim anlayışında azalma olsa da halen izleri devam etmektedir. Bu itibarla genel

eğitim ve din eğitiminde korkuya dayalı eğitim anlayışını tevbe-i nasuh ederek terk etmeliyiz.¹⁰³

Bir diğer önemli husus ise öğrencilerinin ailelerindeki problemlerini bile Hocalarına taşımalarıydı. Bu bağlamda öğrencilerin eğitim-öğretimi zarar görmemesi için meselelerin çözümüne çalışmasıydı. Bu kadar fedakârlık herkesin yapabileceği şey değildir. İşte Aşıkkutlu Hoca'yı ayrıcalıklı kılan bu özellikleridir.

Talebelerinin onun hakkındaki kanaatini şu cümle özetler mahiyettedir: Mehmet Rüştü Aşıkkutlu Hoca, ***"Kuran'ın bütün güzelliği simasına yansımış ve talebelerine yaşantısıyla örnek olmuş müstesna bir muallim ve mürebbi idi."***¹⁰⁴

Kur'an İhtisas Kursu Öğretmenliği

Aşıkkutlu Hoca, yetiştirdiği hafızlardan istekli ve kabiliyetle olanlara aşere, takrib ve tayyibe derslerini de okutuyordu. O, kıraat ilimlerinin değil Türkiye'de, dünyada bu sahanın uzmanı olan nadir kişilerden biriydi.

Aşıkkutlu Hoca'nın Kıraat ilmindeki üstünlüğü konusunda Hüseyin Beyaz'ın anlattığı bir hadiseyi aktarmak istiyoruz:

"Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Yaşar Tunagür ve arkadaşları kendi aralarında "Kıraat ilminin" unutulup gideceği endişelerini dile getirirler. Bu ilmin canlandırılabilmesi için İstanbul, Mısır, Suudi Arabistan'da Kıraat ilmini okutabilecek bir hoca aramaya başlarlar. Bu amaçla İstanbul Yeraltı Camii İmamı meşhur Üsküdarlı Ali Efendi ile görüşür ve konuyu kendilerine açar. Kursun başına kendilerini getirmeyi teklif eder. Bunun üzerine Ali Efendi şu cevabı verir: ***"Sen bizim şöhretimize aldanıp da karar verme. İstanbul'da kıraat ilmi ile şöhret bulanlar ben de dâhil bu işi başaramayız. Ayrıca ne işiniz var Mısır'a, Arabistan'a? Of'un Uğurlu köyünde bulunan Mehmet Rüştü Aşıkkutlu Hoca'ya gidin. Bu işi ancak o başarabilir."*** Yaşar Tunagür Aşıkkutlu'nun ismini ilk defa duymaktadır. Ayrıca bu işi yapabilecek son devir kuralarından meşhur Hafız Ali Haydar Efendi diye bilinen Trabzonlu Ali Haydar Özak'ın adını da kendilerine vermişlerdi. Bunun üzerine Yaşar Tunagür birkaç arkadaşı ile birlikte önce Trabzon'da Ali Haydar Efendi'ye uğramışlar. O da bu işi yapamayacağını ifade ederek Aşıkkutlu Hoca'yı

¹⁰³ Korkunun eğitimdeki yeri için bkz. Yörükoğlu, Atalay, *Çocuk ve Ruh Sağlığı*, Türkiye İş Bankası, Kültür Yay., 2.Baskı, Türk tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1979, 219-228; Bilgili, F. Menderes, *Çocuğun Din Eğitimi ve Karşılaşılan Güçlükler*, Beyan Yay., İstanbul, 2005, 101-105;

¹⁰⁴ İbrahim Çetin, Diyanet İşleri Başkanlığı Mushafları İnceleme Komisyonu Üyesi; Mehmet Kaya, Konya Konevi Camii İmamı.

tavsiye ettiler. Bunun üzerine Yaşar Hoca Of'un Uğurlu Beldesi'ne gelir ve Hoca ile görüşür. Aşıkkutlu böyle bir kursun açılmasını memnuniyetle kabul eder ve her türlü yardımı yapabileceğini ifade eder. Yaşar Tunagür, kursun Ankara'da açılacağını kendilerine ifade edince Aşıkkutlu şu cevabı verir: "Ankara'ya gelmem mümkün değildir. Zira yaşlı ve hasta yatan anneme bakacak başka kimsemiz yoktur. Hizmetini ben yapıyorum. Eğer kursu burada açarsak her türlü yardımı hazırım." Bu görüşme neticesinden Diyanet İşleri Başkanlığı'nın emri ile 1968 yılında Of Kazasının Uğurlu Beldesinde Aşere, Takrip ve Tayyibe kursu açılır ve 4 aylık bir eğitim ve öğretim neticesinde kurs başarıyla tamamlanır."¹⁰⁵ Merasime dönemin Diyanet İşleri Başkan Vekili Lütfü Doğan da katılır.

Bizim için dikkat çekici olan önemli bir husus, 1937 yılından beri devam ettirdiği kurs öğreticiliğinde o zamana kadar hiç icazet töreni düzenlememesidir. Bunun sebebi olarak "onun gösterişi, reklâm yapmayı, şaşaayı" asla sevmediği ve bu tür faaliyetlerin zarar getirebileceğine inanması gösterilmiştir. Aşıkkutlu Hoca'nın bu tutumunu takdirle karşıladığımızı ifade isteriz.

1974 yılında Ankara'da Abdurrahman Gürses nezaretinde açılan ve 8 kursiyerin katıldığı ihtisas kursu açılmıştı. Ancak Gürses Hoca'nın rahatsız olması sebebiyle yarıda kalmıştı.

Tayyar Altıkulaç'ın Aşıkkutlu Hoca'nın Ankara'ya getirilişiyle ilgili kaleme aldığı bilgiler şöyledir:

"Gürses Hocamızın bu rahatsızlığı üzerine Ankara'daki derslerine ara verilmiş, kursiyerler bekleme sürecine girmişti. Bu durum karşısında Mehmet Rüştü Aşıkkutlu'nun Ankara'ya getirilmesi meselesi yeniden gündeme geldi. Ama hoca bu daveti kabul etmediğine göre bu nasıl olacaktı?

Aklımıza benim bizzat Of'a giderek bu daveti kendim yapmam geldi. Belki bu ziyaret bir çözüm olabilirdi. O dönemde eğitimle ilgili daire başkanımız olan Mehmet Kervancı'nı anlattığına ve benim de onu dinledikten sonra hatırladığıma göre bu konuda kayda değer şöyle bir ayrıntı var:

¹⁰⁵ 25 Mayıs 2003 tarihinde Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde "Mehmet Rüştü Aşıkkutlu Anısına" düzenlenen sempozyuma konuşmacı olarak katılan Yaşar Tunagür bu hatırasını anlattı. Ayrıca bkz. Zafer gazetesi, 7 Ekim 1968; Naklen, Cihan, Ramazan, *Bir Yasak Devir Beyefendisi Yaşar Tunagür*, Kaynak Yay., İstanbul, 2009, 121, 122.

Başkanlıkta söz konusu daire, başkan yardımcılarında Ahmet Okutan'a bağlı olduğu için benim böyle bir göreve talip olmamın yanlış anlaşılabilirliğini düşünmüş ve şöyle bir formül kararlaştırmışız: Bu konuyu, yani benim bizzat Of'a giderek hocayı Ankara'ya davet meselesini başkanın yanında birlikte açalım. Görüşmede Ahmet Bey de (Okutan) bulunsun ve başkan yardımcılarında birinin bizzat gidip hocayı davet etmesini teklif edelim. Ahmet Bey herhalde gitmek istemeyecektir. O zaman bu görevi benim yapmamdan söz edilebilecektir.

Bu düşünceyi aynen uygulamışız. Başkanın yanında konu açılmış. Mehmet Kervancı bu teklifi yapmış. Ahmet Bey, "bir vaizin ayağına başkan yardımcısının gitmesinin münasip olmayacağını" ve böyle bir ziyareti uygun bulmadığını söylemiş. Ben de "Ziyaret değil, öyle bir zatın ayağının altı öpülür. Başkanımız uygun görürse bu görev için ben gitmeye hazırım", demişim. Böylece benim Of'a gitmem kararlaştırılmış. Mehmet Kervancı'nın anlattığı aynen böyle.

Bu görüşmeden sonra başkanlığın 25.02.1974 gün ve 66-275 sayılı yazısı ile ben "İhtisas kursunda görevlendirilmesi düşünülen Of vâizi Mehmet Rüştü Aşıkkutlu ile gerekli görüşmeyi yapmak üzere" görevlendirildim ve şube müdürlerimizden Rıza Selim Başoğlu ile birlikte Of'a gittik, oradan Çıfaruksa (Uğurlu) köyüne çıktık. Köy meydanında karşılaştığımız hocanın, kısa süre için talebelerine dersi varmış. Misafirlerden özür dileyerek o dersine gitti, biz de camiye girdik.

Ramazan ayı idi. Orta yaşlı bir şahıs mihrapta mukabele okuyordu. Okuyordu, ama okuyuşunun tadı tuzu yoktu. Bu kişiye işaret edip tilâvetini kesmesini ve devam etmek istediğimi söyledim. Benim bir yerde ve hele cemaat içinde kendimi öne çıkarmak, "Ben de okuyayım" demek gibi bir âdetim ve hevesim hiç yoktur. Aksine çekingenliğim söz konusudur. Böyle bir hevesim olmadığı gibi, bulunduğum bir mecliste okumam için biri bana teklifte bulunmasın diye mümkün olduğu kadar görünmemeyi tercih ederim.

...

Her ne ise, Aşıkkutlu Hoca'nın biraz sonra nakledeceğim bir beyanının bize anlatacağı üzere, bu camide kimse bana teklifte bulunmadan kendiliğimden okuma girişimimin herhalde bir hikmeti olmalıydı. Mukabele okuyan kişi benim bu işaretim karşısında "Sen kimsin?" diye sormak yerine, "dışarıdan geldiği, 'ben okuyacağım' dediğine göre sıradan biri olmadığı anlaşılan bu misafirin okuyabileceğini" düşünerek tilâvetini noktlayıp mukabeleyi bana bıraktı. Bıraktığı yer, 4. cüzün 2. sayfasının ortalarıydı. (Âli İmrân 3/118). Ben aynı yerden devam ederek okumaya başladım ve ezana

kadar tilaveti sürdürdüm. Ben okurken Aşikkutlu Hoca'da camiye girmiş ve beni dinlemiş.

Namazdan sonra kendisiyle bir araya geldiğimizde ben ziyaret sebebimizi açtım ve kendisine davetimizi tekrarladım. Hoca yine yaşlılığından ve köydeki öğrencilerinden bahisle mazur görülmesi gerektiğini söylediye de, ben kendisine bu ilmin geleceği ile ilgili endişelerimi ifade ettim; bu daveti yapmakla sorumluluğumu yerine getirdiğimi, bundan sonraki sorumluluğun kendisine ait olacağını söyleyip sözü kestim.

Bu sözlerden sonra hocanın tavrı biraz değişti ve birkaç açıklama cümlesinden sonra davete icâbet edeceğini söyledi. Ancak bir şartı vardı. Gelecek hac mevsiminde hacca gitmeyi palnlamış. Vakti geldiğinde kendisine bu iş için izin verilmesini istiyordu. Hac mevsimine daha zaman vardı. Şartını elbette kabul etmeliydik ve ettik. Oradan ayrılırken Rıza Selim Başoğlu'na yaklaşarak şöyle demiş:

-Haboyla Kur'an okuyan adamun dedüğünü yapmak lâzım.

Şimdi düşünüyorum da, hocanın bu değerlendirmesini dikkate aldığımızda, âni bir kararla ve gayri iradî olarak camide mukabele okuyan kişinin tilavetini kestirip devam etme isteğim tesadüfî ve sıradan bir müdahale olmamış, onun ikna edilmesinde ve bize güvenmesinde etkisini göstermişti.

Ankara'ya gelip derslere başladıktan sonra daire başkanlarımızdan Mehmet Kervancı bir ara kendisine sormuş:

-Hocam, bu hizmet için yapılan davete icâbet etmekte tereddüt yaşıyorsunuz. Yakup İskender'in -resmi yazı da getirerek- yaptığı davete olumsuz cevap verdiniz. Tayyar Bey'in ısrarlı tutumu karşısında ancak peki diyebildiniz. Sakınca yoksa bunun sebebini öğrenebilir miyim? demiş. Mehmet Bey'in anlattığına göre hocanın cevabı şöyle olmuş:

-Mehmet bey, biliyorsunuz, kursiyerlerin hepsi yüksek tahsilli gençler. Ben bunların bana karşı saygısızlık yapacaklarından ve beni üzeceklerinden endişe ettim. Ama görüyorum ki yanılmışım. Tayyar Bey'den Allah razı olsun, bizzat köyümüze kadar gelerek beni ikna etti ve bu görevi kabul etmekle beni büyük bir vebâlin altında kalmaktan kurtardı. Yoksa ben bunun hesabını Cenâb-ı Allah'a veremezdim.

Kursun bitiminde 6 Temmuz 1975 tarihinde Ankara Maltepe Camii'nde bir tören düzenlenmiş ve Aşere-Takrib-Tayyibe kursunu bitiren 8 hâfıza icazetnamelerinin verilmesiyle son bulmuştur.¹⁰⁶ Böylece Ankara'da yapılan

¹⁰⁶ *Diyanet Gazetesi*, Sayı: 122, 1 Ağustos 1975.

kurs sona ermiş, ancak bu ihtisas kursunun İstanbul Haseki Eğitim Merkezi'nde devam ettirilmesine karar verilmiştir.

İstanbul Haseki Eğitim Merkezi I. Kur'an İhtisas Kursu üç yıllık bir çalışmanın sonucunda 1 Temmuz 1979 tarihinde Fatih Camiinde düzenlenen icazet merasimi programıyla son bulmuştur.

İkinci dönem İhtisas Kursu'nun açılmasıyla birlikte Aşıkkutlu Hoca katılmayı çok arzu etmekle beraber rahatsızlığı nedeniyle katılamamış kursun başlamasından elli gün sonra vefat etmişlerdir. Görüleceği üzere ilerlemiş yaşına rağmen verilen görevden kaçmayarak bütün zorluklara katlanarak Kur'an'a hizmet etmeyi sürdürmüştür.

Siyasete Bakışı

Aşıkkutlu, devlete ve kanunlara karşı daima saygılı bir tavır içerisindeydi. Aynı zamanda devlete itaatin gerekli olduğunu vurgulardı. Bu fikrini Kur'an'daki "ulu'l-emre itaat" kavramına dayandırıyor. Bu itibarla fevrî yani düşünmeden yapılan hareketleri asla tasvip etmezdi. O 'ülkemizde yukarıdan aşağıya doğru bir dine dönüş hareketinin mümkün olmadığına kâniydi. Bunun karşısı olarak aşağıdan yukarı doğru bir hareketin gerçekleştirilmesinin sağlıklı olacağına inanıyordu. Öğrencilerine ve halka vaazlarında sadece güzel ahlâktan ve doğru hareket etmekten bahsederdi.

Siyasetle hiç ilgilenmezdi. Bir partiye taraf olsaydı, pek başarılı olamazdı. Kur'anı esas alır ve ona bağlı bir hayat yaşardı. Kur'anı anlamak ve anlatmakla İslam'a hizmet olacağına inanırdı. Gerek 1950 öncesi gerekse çok partili siyasi hayata geçilen 1950 yılından sonra hiçbir partinin lehine veya aleyhine söz söylediği, taraf tuttuğu, gizli veya açıktan herhangi bir partinin propagandasını yaptığı görülüş değildir. Her partinin mensubu onu kendilerinden kabul ederdi. Devrin siyasi partilerinden Halk Partisi ve Demokrat Partinin yetkilileri ona milletvekili olma teklifini götürmüşlerdir. Ancak kendileri bu teklife karşılık olarak: "henüz o kadar büyümедim. Milletvekili olup da yapacağım fazla bir şey yok. Burada çocukları okutmak, eğitmek daha hayırlıdır" diyerek nazik bir ifadeyle tekliflerini geri çevirmiştir.

Aşıkkutlu'nun bu konuda takındığı tavrın yukarıdaki ifadesiyle uyum içerisinde olduğu görülmektedir. Hiçbir maddi menfaat gözetmeyen, şöhret, makam ve mevkiye itibar etmeyen bir kişiliğe sahip kimsenin milletvekili olmakla elde edeceği fazla bir şeyin olmadığı açıktır. Emek vererek yetiştireceği ve ileride topluma dinî konularda rehberlik edeceği ve yetiştireceği öğrencilerin kendisi için daha değerli olacağını ileri sürmek elbette gerçekçi olacaktır.

Diyanet İşleri Başkanlığı Din Eğitimi Daire Başkanlığı'ndan emekli Şükrü Öztürk, Aşıkutlu ile ilgili bize şu anısını aktardı:

"Kendisiyle 1969'da tanıştım. Trabzon'un Vakfıkebir ilçesinde bir icazet dolayısıyla beraber olduk. Reisü'l-Kurrâ olduğu için mindere o oturdu. Ben de yardımcı olarak yanında yer aldım. Dini söylemleri dile getiren yeni bir parti kurulmuştu. Kulağına eğildim. Hocam: 'artık İslam dininden bahseden bir parti kuruldu. Bu konuda ne dersiniz' diye bir sözüm oldu. Biraz durduktan sonra kulağıma eğilerek 'Şükrü Bey, din adına siyaset dine en büyük kötülüktür. Korkarım bir gün gelir bugünleri ararız' dedi."¹⁰⁷

"Otuz sene arkasında namaz kıldım. Sohbetlerinde asla hiçbir partiden söz ettiğini, siyasetle ilgili ağzından hiçbir söz çıktığını duymuş değilim."

Oyunu nereye verdiğini asla belli etmezdi. Bu konularda kimseye bir şey söylemezdi. Kardeşi Hafız Kemal'e bazıları sorardı. Hoca hangi partiye oy verir? "Ben bilebilsem ben de o partiye vereceğim. Ama ben de bilmiyorum" diye cevap vermiş. Beldeye gelen siyasi parti kimlikli kişiler ona uğrarlardı. Hepsini hoşbeş eder ve ikramda bulunurdu. Aynı zamanda her partili onu kendilerine yakın hissederlerdi.

Mezun ettiği öğrenciye özel tavsiyelerinde üzerinde durduğu en önemli husus, siyasi partiler konusunda konuşmamaları ve taraf tutmamaları gerektiğini özenle tavsiye ederdi.

Sadece dinî tedrisatla iştigal ettiği için Kur'an Kursu'yla ilgili bir problemle karşılaştığı zaman her partinin yetkilileri Aşıkutlu'ya bir zarar gelmemesi için el birliğiyle ne gerekiyorsa yerine getirirlerdi.

Günümüzde sayıları az da olsa bazı din görevlileri din ve dinî değerleri topluma anlatmaktan ziyade görevlerinin dışına çıkarak siyasetle uğraşması onları küçülttüğü gibi dinin kendisine de zarar vermektedir. Acaba Aşıkutlu'nun bir siyasi görüşü yok muydu? Elbette ki vardı. Sandık başına gittiğinde oyunu kullanarak vatandaşlık görevini yerine getirirdi. Siyasetten sorulduğunda: "benim siyasetim İslâm'ı yaşamaktır" diye cevap verirdi. Hiçbir partiye oy vermenin doğru olmadığını söyleyen bir kimseye "oy vermek borçtur" diyerek vatandaşlık görevinin mutlaka yerine getirilmesi gerektiğini söylerdi.

Siyasetle uğraşması bir partiye taraf olması anlamına gelirdi ki bunu yaptığını düşünecek olursak köyde kendisine karşı bir cephenin oluşacağı muhakkaktı. Bunun, hem kendisine hem de inandığı ve yürüttüğü davaya zarar vermesi kaçınılmazdı. Bugün onun, herkes tarafından hayırla yâd

¹⁰⁷ O dönemde Prof.Dr. Necmettin Erbakan Milli Nizam Partisi'ni kurmuştu.

edilmesinin arkasındaki en önemli nedenlerden birinin, din görevlisi olarak siyasetten uzak durup, herkesi kucaklamasının olduğunu söylemeliyiz.¹⁰⁸

Maddiyata Önem Vermemesi

Aşıkkutlu Hoca, yaptığı görevlerin karşılığında maddi bir menfaat bekleme gibi bir arayış içerisinde olmamıştır. Sadece vaizlik görevinden aldığı maaşı vardı. Her zaman Allah rızasını gözetmiş ve yaptığı hizmetlerin karşılığını Yüce Allah'ın ödüllendireceğine inanmıştır. Kendilerine görev karşılığı teklif edilen daha yüksek maddi meblağlara hiç önem vermemiştir. Aşağıdaki örnek bunun en güzel kanıtı olsa gerektir:

Hasan Fehmi Akcebe'nin bize aktardığı şu cümleleri çok anlamlı buluyoruz: "1947 yılıydı. Yıllık yüz lira maaş alıyordu. Yetmiş civarında öğrencisi vardı. Ankara'nın Haymana İlçesi'nden bazı kişiler kedisine gelerek yıllık üç bin beş yüz lira ve bunun yanında ekin vermek şartıyla götürmek islemişler. Kendileri, "böyle bir kursu orada açabilir miyim" diye sormuş. Yardımcı olacaklarını söylerler. Kendisi düşünmüş. "Bu kursu orada açabilmem mümkün değil. Parayla kursu satmış olacağım. Para bana lazım değil" diyerek tekliflerini geri çevirmiştir."

Böyle bir maddiyatı sadece kursun geleceğini düşünerek kabul etmemesi her türlü takdirin üzerindedir. Hele fukaralığın yaygın olduğu bir dönemde bu maddi imkânı geri çevirmek sanırım onun sadece Allah rızasını gözetme ve yüksek manevi dereceleri ummaktan başka bir düşünceye sahip olmamasının en önemli kanıtıdır. Günümüzde böyle bir imkânı geri çevirecek birilerini bulmak herhalde çok zordur.

Diyanet İşleri Başkanlığı Hac Dairesi Başkanlığı'ndan emekli Rıza Selim Başoğlu'ndan şu hatırasını dinledik:

Aşıkkutlu Hoca'yı Ankara'da açılan Yüksek İhtisas Kursuna(1974) gelmesine razı ettiğimizde bizden bir ricası olmuştu. O yıl hacca gidecekti. Nihayet hac mevsimi yaklaştı. O zamanlar hacı adaylarını şirketler götürüyordu. Ama her yıl Diyanet İşleri Başkanlığı Kızılay ile birlikte oradaki Türk hacı adaylarının sorularını cevaplandırmak ve onlara yardımcı olmak için hacca bir irşat ekibi gönderiyordu. Tayyar Bey bana şunları söyledi: "Aşıkkutlu Hoca'ya, hacca gitmesi konusunda söz vermiştik. Biz irşat ekibi gönderiyoruz. Bu hocamızın kalitesinde bir adamımız yok. Hem irşat ekibine

¹⁰⁸ Kendilerini ziyarete gelenlerle yaptığı bir sohbetlerinde, dönemin Milli Selamet Partisi'ne ilgi duyduğu, hatta "eğer o partiden herkes ayrıldı ve sadece bir kişi kaldı derlerse, bilin ki o kişi benim" dediğini Hüseyin Günaydın'dan dinledim. Mülâkat, Sultanmurat-Yurt Yaylası, 20.10.2013. Buradan anlaşılacağı üzere partiyi değil de daha ziyade fikri anlayışı ön plana çıkardığını söyleyebiliriz.

katâlim hem de haccını yapsın. Biz hocaya adeta bir jest yapmak istiyoruz. Hocanın bizim düşündüğümüzden hiç haberi yoktu. Biz kendilerine pasaport çıkarttık. Her şeyini hazırladık. Çünkü bir aydan fazla kalacaklar. Bir zarfın içerisine de üç-dört bin dolar koyduk. Tayyar Bey dediler ki Hoca'yı yukarıya al gel, hem bir çay içeriz, hem de parayı kendilerine takdim ederiz. Bize göre Hoca'ya büyük bir jest yapmış oluyoruz. Bu nedenle Hoca'dan takdir bekliyoruz. Daha sonra Hoca ile birlikte Tayyar Bey'in odasına çıktık. Tayyar Bey Hoca'ya: "Hac konusunda size söz vermiştik." Hoca, "evet doğrudur. Benim için çok mühim." Hocam madem hacca gidiyorsunuz bu arada size bir vazife yüklemek istiyoruz. Hoca: "Tabi buyurun." Hocam biz sizi fetva ekibinde görevlendirmeyi uygun gördük. "Tabi ben o işi yaparım" dedi. Biz bunu bildiğimiz için her şeyini hazırladık. Pasaportunu verdik. Baktı ki pasaportun içerisinde bir zarf var. Zarfı açtı baktı ki içi para dolu. "Bu nedir?" diye sordu. "Hocam, bu görevi üstlenenlere harcırah verilir. Bu hizmeti yürüteceğiniz için de bu harcırah sizindir." "Beni mazur görün. Ben bedel olarak hacca gidiyorum. Ben bu parayı alamam." "Hocam bunun zahmeti var." "O zaman beni mazur görün. Ben hacdan da vazgeçerim" dedi ve parayı iade etti. Aslında Aşikkutlu Hoca o paraya ihtiyacı olmayacak kadar zengin bir insan değildi ve parada az bir para değildi. Öyle zannederim ki ihtiyacı da vardı. Ama hakkı olmayan bir şeyi alamam diye iade etti. Çünkü bedel olarak hacca gidiyordu ve parasını o kişiden alacaktı. Aşikkutlu Hoca ile ilgili ne kadar çok şey yazılırsa yine de onu anlatmak mümkün değil. Ben daha sonra Hac Dairesinin kurucu başkanlığını yaptım. Hacca binlerce insan görevlendirdim. Aşikkutlu Hoca gibi paraya bakmayacak bir ikinci adam görmedim. Eğer veli denen gerçek varsa ve Of'ta veli kimdir derlerse Aşikkutlu Hoca'dan başkası olamaz."¹⁰⁹

Bilge Kişiliği

Aşikkutlu, karizmatik yapısı, bilgisi, kültürü ve yaşantısıyla topluma örnek olan bir insandı. İstisnasız herkes tarafından sevilen ve değer verilen bir şahsiyetti. Aşikkutlu Hoca dendi mi herkes dururdu. Kendisini o şekilde insanlara kabul ettirmişti. Bu özelliği kendi köyüyle sınırlı değildi. Of-Çaykara bölgesi kendisine ayrı bir değer verirdi. Beşeri münasebetlerinde onun kadar insanlara sempati duyan, kızmayan, hoşgörüyü bakan birisi çok nadirdir. İnsanlarla ters düşmemek temel prensibiydi. Yüzünden gülümseme eksik olmazdı. Engin bir zekâsı vardı. İkili temaslarında çok güçlüydü. Muhatabını mutlaka ikna ederdi.

¹⁰⁹ Bu hatırayı Tayyar Altıkulaç *Zorlukları Aşarken*, Ufuk Yay. İstanbul, 2011, C. I, 214-215 sayfalarında anlatmıştır.

Bu bağlamda Aşıkkutlu Hoca'yı bilge kişi olarak nitelendirmemiz mümkündür. Zira bilge adı, bilgisiyle eylemi arasında tam uygunluk olan kimselere verilir. Bilgelik ilimle ahlâkı birleştirdiği için bilginlikten üstündür.¹¹⁰ Gerçekten de Aşıkkutlu, ilmiyle amil bir insandı. Bilindiği gibi bilge kişiler özellikle tarım toplumlarında çok önemli yapıcı fonksiyon icra ederler. Her türlü meselede kendilerine danışılır ve onların ürettikleri çözümler toplum tarafından kabul görür ve uygulanırdı. Aşıkkutlu bu yönüyle aranan bir konumdaydı. Bu özelliği sadece kendi köyüyle sınırlı olmayıp yörenin geneline şamil bir durumdu. Özellikle arazi taksimlerinde mutlaka çağrılır ve vermiş olduğu kararlara saygı duyulurdu. Uzun yıllar süren hatta mahkemelerin çözemediği davaları bile çözdüğü görülmüştür. Hata yaptığı zaman mutlaka onu düzeltmenin yollarını arar ve helalleşirdi.

Köyünün ve çevre köylerden gelen problemlerin tümüyle ilgilenir ve çözüm yolları önerirdi. Önerdiği çözümler kabul görür, uygulamaya konulduğunda mesele hallolurdu. Köyün bütün taksim -arazi, ev- işleri ona aitti. Bu konularda onun üstüne kimse yoktu. Herkes ona itimat eder, verdiği karara teslim olurdu. Çünkü hiç kimse onun taraf tutacağına, adaleti gözetmeyeceğine asla inanmazdı. Arazilere gidildiğinde çok dikkatlice ölçüm yapar, titiz bir şekilde not ederdi. Karadeniz bölgesinde araziler çok sınırlı ve engebeli olduğu için hem kıymetli hem de akraba veya kardeşler arasında en fazla tartışmaya, hatta kavgalara sebebiyet veren bir konuydu. Bu nedenle sadece kendi köylüsü değil, civar köylerden anlaşılamayan kimseler bile ona müracaat eder ve büyük çoğunlukla meselelerin çözümünü sağlardı. İnsanlara yardım etmek, sıkıntılarına ortak olmak onun en önemli özelliği idi.

Zihni Bayrak ile yaptığımız söyleşide bu konularla ilgili bize şunları aktardı:

Aşıkkutlu Hoca'nın sağlığında köylüler mahkemelere çok gitmezdi. Vaki olan problemleri makul bir şekilde hallederdi. Köyümüzde kardeşler arasında pay olduğu zaman bazen Hoca ile ben de giderdim. Ayrıca yanında arazi değerinden anlayan ihtiyarlardan iki kişi bulunurdu. Ben sırkla yerleri ölçer, Hacıfendi de not tutardı. Taksimatı yerin büyüklüğüne göre değil arazinin değerine göre yapardı.

Benim de yerese olarak bir arazi davam var idi. Yeri alamayınca Of Mahkemesi'nde dava açtık. O yolla yeri almaya çalışıyorum. Daha sonra dava ettiğim kişi yeri vermeye razı oldu. Aşıkkutlu Hoca bu işi gelsin halletsin dedi. İki de ehli vukuf. Biri benim tarafımdan, diğeri ise onun tarafından.

¹¹⁰ Ülken, *Sosyoloji Sözlüğü*, "Bilge", Milli Eğitim Bakanlığı Yay., İstanbul, 1968.

Ancak onun ehli vukufu dava vekili. Onu savunacak ama çok adaletli davranmadığı görülüyordu. Bunun üzerine Aşikkutlu Hoca bana şunları söyledi:

“Bu adam işi bozmaya çalışıyor. Sen biraz sabırlı ol. Biraz az da olsa yerini erkenden alman senin için daha kârlıdır. Eğer iş bozulursa iş birkaç sene daha uzayacak. Bu yüzden sen daha zararlı çıkacaksın.” Hoca’nın dediğine ben de razı oldum. Dediği gibi ben kârlı çıktım. O sıralar çay üretimi yeni çıkmış idi. Aldığım yeri çay diktim ve bundan çok istifade ettim. Tatsızlık da ortadan kalktı ve davalı olduğum kişi ile de arkadaş olduk.

Aşikkutlu Hoca bu tür meselelerin çoğunluğunu çözmesine rağmen başarısız olduğu durumlar da zaman zaman olurdu. Bu konuda Mehmet Altunbaş’ın bize aktardığı anıyı aşağıya alıyoruz:

Aşikkutlu taraflar arasındaki sorunları çözmede etkin hâkim görevinde başarılıydı. Dernekpazarı’nın Gülen Köyü’nde bir alış-veriş sorununun çözmek için davet etmişler. Sorunu çözüp tarafları barıştırmada başarılı olamayınca onlara küsmüş, misafirliklerini de kabul etmeyip geceyi köyün camiinde geçirdi.

Ben de aynı konuda bir hatırayı kaydetmek isterim. Aşikkutlu’nun öğrencisi Dernekpazarı Camii imamı merhum babam Hafız Mustafa Sıtkı Günaydın, amcası ve aynı zamanda kayınpederi olan Mehmet Rüştü Günaydın Hoca ile her nedense arası açılır. Aşikkutlu Hoca bu küslüğü ortadan kaldırmak için (Dernekpazarı/Güney) mahallemize gelir. Rüştü Hoca ile görüşür. Ancak onu ikna edemez. Rüştü Hoca Aşikkutlu Hoca’ya misafir kalmasını teklif eder. Aşikkutlu bu daveti kabul etmez. Babam davet eder. Ona da hayır der. Çünkü bizim kaldığımız evin hak sahiplerinden biri de Rüştü Hoca’dır. ‘Sizin evde onun da hakkı var. Barışmaya yanaşmayan kişinin evinde veya hak sahibi olduğu yerde kalamam’ diyerek daveti kabul etmez. Evimizden camiye yatak getirilir ve Aşikkutlu Hoca geceyi caminin alt kadındaki odada geçirir.

Ahmet Velioğlu anlatıyor:

“Kendi köylerine yol yapıldığı bir sırada Taşhan civarında istimlak yapılarak geçilecekti. Bir şahsın yerinin kıymeti belirlenirken her nasılsa cüzi bir fiyat takdir edilir. Aşikkutlu da bu komisyonda görevliydi. Olay kendisine intikal edince yanıltıldığının farkına varır. Bunun üzerine bizzat yer sahibine giderek yerin değerini kendi cebinden vererek onunla helalleşir.” Arazi taksimlerinde dosya tutar ve belgeleri iki suret tanzim ederdi. Bir suretini kendisi saklardı. Daha sonra bir olumsuzluk olursa onu taraflara gösterirdi.

Aşıkkutlu'nun kendisine getirilen meselelerin çözümü açısından uyguladığı metot dikkat çekicidir. İki veya daha fazla kişi arasında çözülmesi zor bir mesele olduğu zaman onlardan mazlum, mülayim olanın üzerine daha fazla durarak onun daha fazla feragat etmesini sağlardı. Hatta bundan dolayı kendilerine "Haciefendi, sizin için taraf tuttuğun söyleniyor doğrumudur?" "Evet doğrudur. Bakıyorum adam hem haksızdır, hem de zâlimdir. Eğer o işi o şekilde uydurup yapmazsam adil davranacak olsam o zâlim zulmünü artıracak ve diğerini ezecektir. Orada zayıfın cüzi hakkını diğerine veriyorum ve büyük hakkını koruyorum. Zira zâlim ve gaddar olanın meseleye tarafsız bakması zaten mümkün değildi. Buna fıkıhta cevaz verilmiştir." Aşıkkutlu, meselenin çözümlenmemesinden dolayı ileride zâlimin baskısını artıracak ve daha olumsuz durumların ortaya çıkacağını görerek mazlumu ikna eder, böylece mesele çözüme kavuşturulurdu. Böyle durumlarda mazluma daha fazla fedakârlık yaptırılmasının günahı olmadığını söylerdi. Süleyman Tandoğan'ın ifadeleri şöyledir: Haciefendi ihtiyarlık işleriyle çok uğraşırdı. Arazi taksim işinde kendisiyle çok kere bulundum. Haksızlık olduğunu anlayınca kulakları kızarırdı. Yapılan haksızlıktan bunaldığını bundan anlardım.¹¹¹

SONUÇ

Mehmet Rüştü Aşıkkutlu'nun hayatı ve seksen yıllık ömrü süresince yaptığı faaliyetleri özet mahiyette aktarmaya çalıştık. Buradan hareketle bir din görevlisinin mesleğini daha iyi temsil edebilmesi için pek çok konuda Aşıkkutlu Hoca'yı örnek alabileceğini söylememiz mümkündür. Bunun için yapılması ve uyulması gereken hususları maddeler halinde özetlemek isteriz:

1-Din görevliliği hizmetlerini yürütenlerin güçlü bir alan bilgisinin yanı sıra pedagojik formasyona da sahip olması gerekir.

2-Bu alanda görev yapanların, maddi çıkar veya makam elde etmeyi ön plana çıkarmayıp hizmetlerinin karşılığını Yüce Tanrı'dan vermesini umması anlayışı önemsenmelidir.

¹¹¹ Aşıkkutlu Hoca ile ilgili daha geniş bilgi için Günaydın, Mehmet, a.g.e., ve aynı yazarın "Re'îs'ül-Kurrâ Mehmet Rüştü Aşıkkutlu'nun Kur'an Öğretimine Katkıları ve Dini Görüşleri", KSÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 11, Ocak-Haziran-2008, 121-154 makalesine bakılabilir.

3-Öğrenci merkezli eğitim-öğretim anlayışının benimsenmesi ve uygulanmanın bu doğrultuda yapılmasının daha sağlıklı sonuçlar vereceği gözden kaçırılmamalıdır.

4-Disiplini sağlama amacıyla Kur'an kurslarında az da olsa hala daha dayak atmanın bir araç olarak kullanılması terk edilmelidir.

5-Din hizmetlerini yürütenlerin siyasi düşüncelerini kendilerinde saklayarak herkesi kucaqlamalıdır.

6- Din görevlisi bulunduğu yerde insanların sıkıntı ve problemlerini çözme konusunda aktif rol üstlenmeli hatta aranılan kimse olmalıdır.

Bu vesile ile Mehmet Rüştü Aşıkkutlu Hoca'yı bir kere daha rahmetle anıyor ve kendileri gibi din görevlilerinin sayısının artmasını Yüce Allah'tan temenni ediyorum.